

CONTEXT

School

De instelling van het Pascha,
Exodus 12:1-28

De tiende plaag; uittocht,
Exodus 12:29-42

De doortocht door de Schelfzee,
Exodus 13:17-15:21

Ere(kinder)dienst/Zondagsschool
Koningin Wasti verstoten; Ester tot
koningin verheven, Ester 1-2

Lied

De Woorden Gezongen 16
Gezang 305

Meditatie bij Ester 1 en 2

Het sprookjesachtige verhaal van Ester begint in de schittering van het hof van de grote koning Ahasveros. Hoe groot en machtig zijn rijk is krijgen we eerst breed uitgemeten: 127 gewesten! Het hof viert feest en de heren van het hof zijn al aardig aangeschoten. Dan op het hoogtepunt van het feest krijgt Ahasveros het bezopen idee zijn bloedmooie vrouw aan de beschonken gasten te laten zien. Wasti weigert. Het staat er botweg. Ze heeft geen zin als pikant zoutje tussen de wijnflessen te dienen. Zo'n behandeling is de koningin onwaardig. Ze komt niet en wat zijn de mannen in rep en roer. Wát! Een vrouw die niet wil komen? Het is duidelijk: wie niet wil komen, kan gaan! Wat kan de koning doen om nu zijn mannelijkheid overeind te houden? Een groots gebaar is nodig, een wet van Meden en Perzen waarin staat dat Wasti vervangen zal worden door een gehoorzamer exemplaar. De koninklijke vuist slaat op tafel. Au! Als de nevelen van het drinkgelag zijn opgetrokken denkt Ahasveros aan Wasti: zijn mooie Wasti, zo waardig en koninklijk. En aan wat over haar besloten is. De hele hofhouding loopt op z'n tenen: sst, de koning heeft zijn vuist bezeerd! "Koning, weet u wat? Wij zoeken gewoon een nieuwe koningin voor u." De Miss Perzië-verkiezingen gaan beginnen. En de Jood Mordekai stuurt zijn nichtje Ester. Haar naam betekent: 'Ik ben verborgen.' Als een parel in de zwijnestal van de koning? Of als Mozes in zijn biesen mandje? Of als God zelf in dit wonderlijke verhaal? Het zal nog even duren voor de ster van Ester zal gaan stralen, maar nu al zien we hoe de verteller haar opneemt in de rij van Israëls grote gestalten: Mozes, Jozef, Daniël. Drie mannen die hoge posities bekleedden aan het hof van een vreemde mogendheid en een sleutelrol vervulden in de bevrijding van hun met uitroeiing bedreigde volk. Als Ester de Miss-Perziëverkiezingen heeft gewonnen is er weer een groot feest aan het hof. En er wordt nog bijna een aanslag op de koning gepleegd, die Mordekai weet te verijdelen. Dat mag wel in de Hofkrant!

Folly Hemrica

Thema

Hij heeft ons geleid

Gedenken vormt de keerzijde van het verwachten. Als je op weg gaat heb je niet alleen een doel voor ogen, maar ook een herinnering aan wat achter je ligt. De tijd speelt in de geloofsoopvoeding een belangrijke rol. Het besef dat niet alle tijden hetzelfde zijn, dat we de dagen tellen heeft alles met gedenken en verwachten te maken. In de joods messiaanse traditie wordt voortdurend gebruik gemaakt van 'geheugensteunen'; van middelen die het de geloofsgemeenschap mogelijk maken om te blijven gedenken en daarmee de verwachting levend te houden. Midden in de tijd die verglijdt worden de dagen gemarkeerd, waarbij het alledaagse plotseling bijzondere betekenis krijgt. Wat je wel of niet eet of drinkt, de inrichting van je huis, je kleding, de tijd waarop je het licht ontsteekt, de woorden die je spreekt, het krijgt alles op die bijzondere tijden een diepere lading, waardoor je verbonden raakt met wat is geschied en met wat nog komen gaat. Wie deze bijzondere orde laat varen, wordt kort van memorie, gaat op (en onder) in de wanorde van de onverschillige tijdspassing die onze tijd kenmerkt.

Deze week vertellen we in de school hét Verhaal bij uitstek, de reden waarom Israël anders is dan andere volken. Het wordt verteld op de dag die anders is dan andere dagen, Pascha. Maar veelbetekend is het dat het verhaal van uittocht uitmondt in Sukkot (Exodus 12:37), want het gedenken van de bevrijding is verbonden met de oproep tot omkeer, met verlangen naar terugkeer, de verwachting die zo kenmerkend is voor het najaarsfeest van loofhutten.

In de kerk vertellen we de komende zondagen de verhalen uit Ester. Ook die verhalen zijn voorgoed ingebed in de liturgie van de gemeenschap. Het is het verhaal waarin elke generatie uit de joodse traditie zijn eigen versie kan inlezen als een permanente aktualisering van verschrikking en soms ternauwernood ontkomen. Hij heeft ons geleid, belijdt men op het feest van Poerim. Die leiding, midden in de ballingschap, doorbreekt het lot dat voor ballingen en zeker voor dat als 'vreemd' en 'anders' beschouwde volk zo noodlottig is. Maar het boek Ester is meer dan een hoopgevend verhaal over mensen die op het nippertje ontkomen aan vernietiging. Ester wordt koningin van een wereldrijk. In deze stralende ster uit Juda, in deze dochter van Abraham wordt de bijzondere roeping van Gods oogappel Israël weerspiegeld. Het zal niet alleen voor haar eigen volk, maar voor de ganse aarde een zegen zijn wanneer door haar daden de dreiging van Amalek wordt afgewend. God leidt zijn volk omdat de ganse aarde hem ter harte gaat.

Cil Wigmans

Toelichting

Koningin Wasti verstoten; Ester tot koningin verheven, Ester 1-2

Het boek Ester zet vrolijk in: met een enorm feest. Het is immers ook het verhaal bij het Poerimfeest zoals dat in het laatste hoofdstuk wordt beschreven. De verteller is goed op de hoogte van de toestand aan het Perzische hof, maar doet de geschiedenis ook geweld aan door Mordekai (in 2:5-6) tijdgenoot van zowel Ahasveros (de Perzische koning Xerxes I) als van Nebukadnessar te laten zijn.

Maar het is voor een goed begrip van het verhaal belangrijker om te weten dat Mordekai familie is van koning Saul, de zoon van Kis; zeker als later blijkt dat zijn grote tegenstander Haman een Agagiet (3:1) is, een afstammeling van Amalek. Koning Saul werd indertijd bestraft omdat hij koning Agag in leven liet (1 Samuël 15). Net als in die geschiedenis komen we in het verhaal van Ester nogal wat geweld tegen. Dat kan weerzin wekken, maar het zou niet terecht zijn als dat gevoel bij de lezing van dit boek zou gaan overheersen. Zie hierover ook de opmerkingen in de toelichting voor 30 oktober (novembernummer van 'Kind en Zondag').

Voordat men ertoe overgaat om gedeeltes van het verhaal uit te leggen, moet men eigenlijk eerst het hele verhaal lezen. Dan zal duidelijk worden dat er allerlei dwarsverbanden zijn. Sommige onderwerpen komen steeds weer terug en worden dan ook pas goed begrepen als ze met elkaar in verband worden gebracht. Neem bijvoorbeeld het schrijven van brieven naar alle hoeken van het rijk, zoals dat in 1:22 wordt genoemd. Dat lijkt een onbelangrijk detail. Maar het keert terug in 3:12; 8:9 en 9:20. En juist aan de inhoud en afzenders van de brieven is heel de gang van zaken in het verhaal af te lezen. Ze onderstrepen de opmerkelijke wisselingen van het lot. Eerst is koning Ahasveros de schrijver, dan Haman die in naam van de koning de uitroeiing van de Joden gebiedt, vervolgens mag Mordekai in naam van de koning de Joden een vrijbrief geven om af te rekenen met hun vijanden en tenslotte schrijft opnieuw Mordekai, nu uit eigen naam, aan de Joden over het Poerimfeest.

Aan dit ene voorbeeld - en er zijn er nog veel meer - is ook te zien dat er een fraaie structuur in het verhaal zit. Zo corresponderen het zeer royale feest aan het begin van het verhaal met het uitbundige feest aan het slot en de dreiging tegen de Joden (hoofdstuk 3-5) met hun redding (8-9). Op dezelfde manier hebben de opkomst en ondergang van Haman hun tegenhanger in wat er gebeurt met Mordekai, die eerst in zak en as zit en later tot grote

hoogten stijgt. Steeds zien we daarbij de, soms heel verrassende, ommekeer.

In de vervanging van koningin Wasti door Ester is al iets te zien van de grote ommekeer die nog zal volgen. Wasti en Ester lijken veel op elkaar. Ze tonen karakter door in hun relatie met de machtige koning hun eigen weg te durven gaan. Maar terwijl de eerste koningin (Wasti) het leven van de koning verzuurde, zou de tweede (Ester) het redden. En in dat laatste kunnen we weer iets lezen van een voorafschaduwing van wat nog zal volgen: de redding van het leven van de Joden.

De namen van de hoofdrolspelers in het verhaal zijn veelzeggend. Ester betekent hetzelfde als Hadassa (2:7): 'mirte'. Maar het klinkt ook als de naam van de bekende, overal in Mesopotamië vereerde godin Ishtar. Op dezelfde manier is de naam Mordekai verbonden met de god van Babel, Mardoek. Men zou er in het Hebreeuws ook iets in kunnen horen van het woord 'mirre' en zo kunnen denken aan het reukwerk uit de tempel. Door de namen wordt er dus indirect een godsdienstig element aan dit verhaal toegevoegd, dat er op het eerste gezicht aan ontbreekt. De afgoden zijn in de namen van Ester en Mordekai aanwezig. Hun eigen God wordt niet met name genoemd, maar lijkt wel in het verborgene de dingen te sturen. In dit verband is het ook interessant dat men de naam Ester kan lezen als de eerste persoon enkelvoud van het Hebreeuwse werkwoord *satar*, 'verbergen': 'Ik houd mij verborgen.'

Klaas Spronk

Liturgische toelichting

De negentiende zondag na Pinksteren

Het begin van de lezingen uit het boek Ester valt samen met de Israëlzondag. Dat lijkt een prettige samenloop van omstandigheden of, om in de termen van het boek Ester te blijven, een passende beschikking van het lot. Het boek Ester is immers nauw verbonden met het Joodse Poerimfeest. Maar we mogen niet uit het oog verliezen dat dit feest in het voorjaar valt, een maand voor Pesach. Voor de Joden moet de aandacht die wij nu op grond van ons leesrooster aan het boek Ester geven een gevoel oproepen dat wij zouden hebben als men in de zomertijd aandacht voor het Kerstfeest zou vragen. In deze tijd aan het begin van de herfst hebben de Joodse feesten als Grote Verzoendag en Vreugde der Wet een heel ander karakter dan het carnavaleske Poerimfeest. Men zij dus voorzichtig met het leggen van allerlei verbanden. Dat geldt ook voor het juist op deze dag heel gevoelige thema van de bedreiging van het Joodse volk. In het boek Ester lezen we hoe de aangekondigde uitroeiing op het laatste moment vermeden kon worden. Juist de christelijke kerk heeft er in het verleden helaas maar al te vaak aan bijgedragen dat het minder goed afliep.

Het boek Ester past wel goed bij het motto voor de herfsttijd: "Gods volk onderweg" en nog beter bij dat voor de tijd tot aan Advent: "Door de woestijn." Want het is een boek vanuit de ballingschap en dat vertoeven in een vreemd land zou je een woestijnervaring kunnen noemen. Bij die ervaring hoort ook dat God verborgen is. In feite vertelt het boek Ester hoe het mogelijk is om in dit alles een weg te vinden, om door de woestijn heen te komen. Het is raadzaam om de lezing van de tekst niet in te korten, omdat anders aan het schitterend vertelde verhaal tekort wordt gedaan. Daarbij loont het de moeite om eens kritisch naar de vertaling te kijken. Men kan de tekst het beste verdelen in korte regels (leeseenheden). Men zou ook kunnen werken met verschillende stemmen. Maar dan moet de tekst wel grotendeels worden herschreven.

Als lezing uit het Nieuwe Testament zou men kunnen kiezen voor de lezing volgens het klassieke rooster: Matteüs 22:34-40, over het grote gebod zoals dat ook door Ester en Mordekai wordt gehouden.

Bij de keuze van de liederen kan men aansluiten bij het thema van de verhoging van de geringe (Ester die koningin wordt). Daarbij past het loflied van Maria (Gezang 66) en ook Gezang 482.

Een kinderlied over Ester die koningin wordt is te vinden in Alles wordt nieuw IV, lied 9. Daarin komt wel het hele verhaal aan de orde. Men zou het daarom als een rode draad door alle diensten heen kunnen laten lopen.

In de Psalmen vinden we een passend lied op koning en koningin in psalm 45. De koninklijke feestmalen roepen ook het beeld op van het koninklijke feestmaal aan het eind der tijden. Zie in dit verband bijvoorbeeld Gezang 114.

Klaas Spronk

De gemeente viert

Intocht psalm: Psalm 122:1-3

Kyrië

Eeuwige God,
ontsteek de vlam van uw barmhartigheid
in het binnenste van ons
van uw volk
van uw kerk
van uw mensheid
genade!

dring binnen met de zachte kracht
van uw gerechtigheid in ons huis
in onze huid
in onze hersens
in onze wereld
genade!

neem ons op in uw verzoening
drijf ons voort met uw verzoening
naar onze naasten
naar onze tegenstanders
naar onze vrienden
naar onze vijanden
naar uw hele verdeelde wereld
genade!
terwille van uw eigen Naam
terwille van U zelf.
*uit: G.F.H. Kelling, Valt er nog wat
te vieren?, Narratio*

Met de kinderen in de kerk

U kunt de kinderen vragen naar voren te komen. We beginnen vandaag met de lezingen uit het boek Ester. Misschien hebben jullie wel eens van haar gehoord? Gebruik voor dit gesprek de suggesties in de vieringsopzet voor de oudere kinderen.

Met de kinderen in de eigen ruimte

Als het verhaal niet in de kerk wordt verteld (vóór de kinderen weggaan), begint u met het verhaal naar Ester 1 en 2, zie de rubrieken voor de jongere of oudere kinderen. Daarna kunt u met de kinderen een woordspel/puzzel spelen. Elk kind krijgt 18 kaartjes (3 bij 3 cm) van verschillende kleur.

Op elk kaartje staat een letterteken geschreven. De letters vormen samen de zin: 'Ester wordt koningin.' Maar wat er staat is nu nog verborgen. Je moet het eerst zien. De kinderen proberen de zin te maken en helpen elkaar daarbij. Tot slot plakken zij hun zinnen onder elkaar op een groot stuk karton. Door de verschillende kleuren ontstaat een mooie kollage. Of speel het spel dat u vindt in de rubriek voor de oudere kinderen.

Eerste lezing

Ester 1 en 2, m.b.v. verschillende goede voorleesstemmen. Vraag hiervoor bijvoorbeeld jongeren uit de Jeugdkerkgroep. Of vertel het in verhaalvorm, zie de opzet in de rubrieken voor de jongere en oudere kinderen of gebruik het boekje 'Ester' van K.A.D. Smelik, Kok.

Vervolg op pagina 8.

CONTEXT

School

Mara en Elim,
Exodus 15:22-27
Het manna; de sabbat,
Exodus 16
Massa en Meriba,
Exodus 17

Ere(kinder)dienst/Zondagsschool
Hamans aanslag tegen de Joden,
Ester 3-4

Lied

De Woorden Gezongen 17
Gezang 354

Meditatie bij Ester 3 en 4

De camera van de verteller maakt een reuze waai. We verwachten een lintje voor Mordekai, die immers de koning heeft gered, maar wie zien we daar ineens opduiken tussen de coulissen? Haman, de Agagiet. Een afstammeling van Agag, koning van de Amalekieten, aartsvijand van Israël. Amalek, het volk dat hen in de rug aanviel toen ze door de woestijn trokken. Een achterhoedegevecht met de karavaan, waar de oude mensen liepen en de moeders met kinderen. Tot dat volk behoort Haman. Het tegenbeeld van de God van Israël. Want de God van Israël kiest het zwakke uit om het te beschermen, de Amalekiet, de Agagiet, kiest het zwakke uit om het uit te roeien. En zoals Agag Saul, de Benjaminit, tegenover zich vond, zo vindt Haman Mordekai, de Benjaminit tegenover zich...

Mordekai, trouw aan de Tora, blijft bij elke rijtoer van Haman zitten, hij staat niet op om te buigen, want een Jood buigt alleen voor God. En dat maakt Haman woedend, want die ene Jood herinnert hem eraan dat hij niet God is en dat de wereld niet om hem draait. Een onverdragelijke gedachte voor deze super-narcist. Haman besluit zijn woede te koelen op deze burgerlijke ongehoorzaamheid en Mordekai moet hangen. En met hem natuurlijk het hele volk dat hij representeert.

De vergoddelijke staatsmacht is gewend de dingen grondig en grootschalig aan te pakken. "Koning, er is een volk, ze hebben eigen wetten en uw wetten daar buigen ze niet voor..." Suggestieve verdachtmakingen doen het altijd beter dan argumenten: de vreemdeling als zondebok. En zo komt Hamans vernietigingsmachine moeiteloos op gang.

Toch gloort er op deze zwarte bladzijden nog iets van hoop: immers de plannen worden rondgestuurd op de avond voor het Pascha en is dat niet het feest waarop het Joodse volk wegtrok uit Egypte? Op hoop van zegen?

"Kom ik om dan kom ik om!"

Staande in die traditie zal Ester haar heldenrol gaan spelen, op voorzichtige uitnodiging van Mordekai.

Folly Hemrica

Thema

Door het doodsgebied

In het motto voor kerk en school, Gods volk onderweg, worden de verhalen uit Exodus en de lezingen voor de kerk, die vanaf vorige week uit het boek Ester zijn gekozen, met elkaar verbonden.

Toen we vorige week stil stonden bij het ordenen van de tijd, kwam al ter sprake hoezeer het gedenken en verwachten in de joodse traditie verbonden is met het verhalen over Gods grote daden. Daden van uitredding uit diensthuis en ballingschap, daden waarin een halt werd toegeroepen aan de eindeloos lijkende pogingen om mensen te knechten. Afgelopen zondag was het Israël-zondag, dan gedenken we de verbondenheid van de christelijke geloofsgemeenschap met het joodse volk, waaraan we ten diepste de kennis van de Naam te danken hebben. Doordat die Naam zich bekend heeft gemaakt kunnen we ons bestaan beleven als een weg en hebben we weet van toekomst. Door bekendheid met die Naam kunnen we leren onderscheiden en dus met andere ogen kijken naar de werkelijkheid om ons heen. Dat speelt in de verhalen van deze week en van de zondag een grote rol. Alleen als je enige notie hebt van Sion kun je besef krijgen van ballingschap. Alleen als je perspectief hebt op een land van belofte weet je dat je in de woestijn verkeert.

In de kerk wordt verhaald over de beraamde aanslag door Haman. Het grote wereldrijk waar Ester en haar volk verkeren wordt een doodsgebied. Het krijgt de trekken van de woestijn waar Amalek het op de ondergang van het godsvolk had voorzien. Als we lezen dat de Agagiet Haman (de nakomeling van koning Agag van Amalek, die door Saul, tegen Gods gebod in, werd gespaard) groot wordt gemaakt, krijgen we een 'déjà vu', fascisten in de regering. Voor hen is één jood die hen persoonlijk dwarszit voldoende aanleiding om het op het hele volk te voorzien. Mordekai roept Ester op haar leven in de waagschaal te stellen want, "beeldt je niet in dat jij alleen van al de joden ontkomen zult" en "wie weet, of jij niet juist met het oog op deze tijd de koninklijke waardigheid verkregen hebt" (4:13,14). En weer is het grondmotief van de schriften herkenbaar: één voor allen. In het doodsgebied is er alleen redding als enkelingen zich in godsnaam inzetten voor anderen en als er een gemeenschappelijk besef van lotsverbondenheid is, of eigenlijk besef van het verbond ten leven dat God met zijn volk heeft gesloten. Daarom roept Ester het hele volk op om drie dagen te vasten in onderlinge solidariteit en in het vaste geloof dat God ook in het doodsgebied leven zal schenken op de derde dag.

Cil Wigmans

Toelichting

Hamans aanslag tegen de Joden, Ester 3-4

De laatste hoofdrolspeler betreedt het toneel: Haman, een man uit het geslacht van Agag. Wie de geschiedenis van Israël kent, hoort hier direkt al de dreiging (bij de lezing in de synagoge op het Poerimfeest mogen de kinderen bij het horen van de naam Haman op de tafel kloppen of ratels laten draaien). Want Agag kennen we uit I Samuël 15 als de koning van de Amalekieten. En dat waren in de verhalen van uittocht en intocht de doods vijanden van de Israëlieten. Zij moesten steeds letterlijk uit de weg geruimd worden om Israël te kunnen laten voortbestaan. Na de overwinning op Amalek bij Refidim gaf God aan Mozes de opdracht: "Schrijf dit ter gedachtenis in een boek en prent het Jozua in, dat Ik de herinnering aan Amalek onder de hemel volledig zal uitwissen." Mozes stelde bij die gelegenheid vast: "De HERE heeft een strijd tegen Amalek, van geslacht tot geslacht" (Exodus 17:14-16; lees ook Deuteronomium 25:17-19!). Dat zou ten tijde van koning Saul, in zijn strijd met Agag opnieuw blijken. Die strijd is pas beslecht als Samuël koning Agag heeft gedood. Nu begint er dus een nieuw hoofdstuk. En ook al wordt God niet genoemd, de woorden uit Exodus spelen mee: het kan niet anders of God zal zich in deze strijd mengen.

Als rechtgeaarde Jood weerstaat Mordekai de Agagiet Haman. Daarmee zet hij zijn leven op het spel. Maar gezien zijn afkomst was met de opkomst van Haman die dreiging in feite al voordien aanwezig. Het kan immers niet anders of hij moet een Jodenhater zijn (3:10). Mordekai zoekt zelfs de confrontatie. Eerder had hij Ester verboden om haar Joodse afkomst bekend te maken (2:10), terwijl er toen geen reden leek te zijn om die te verbergen. Nu is er des te meer reden voor, maar juist nu geeft Mordekai te kennen dat hij Jood is (3:4). En dat geeft Haman de gelegenheid de zaak op scherp te zetten.

Daarbij raakt hij ook de kern van de Joodse identiteit, als hij tegen koning Ahasveros zegt: "Er is één volk, dat verstrooid en afgezonderd leeft onder de volken en al de gewesten van uw koninkrijk, en zijn wetten verschillen van alle volken, maar de wetten van de koning volbrengt het niet, zodat het de koning niet betaamt het met rust te laten" (3:8).

Zo zet Haman de Wet van Mozes tegenover de beroemde wetten van Meden en Perzen, zoals die eerder al in 1:19 ter sprake kwamen. Mordekai zit nu in hetzelfde schuitje als eerder Daniël. En Haman betoont zich de ware Amalekiet door de Joden geen rust te gunnen. In het boek Jozua was de rust nu juist het teken van de vervulling van Gods belofte: na alle strijd had men eindelijk rust gekregen (Jozua 11:23).

Het lot van de Joden lijkt bezegeld. Haman is zeker van zijn zaak. Nog voordat de koning hem de vrije hand geeft, laat hij het lot ("Pur") werpen, om de beste tijd voor de slachting te vinden (3:7). En vanaf nu vinden we steeds aanduidingen van de datum. Het aftellen is begonnen. Haman heeft nu immers van de koning de vrije hand gekregen, zoals vroeger Jozef kreeg van de farao: gesymboliseerd door de schenking van de koninklijke zegelring (3:10; vgl. Gen.41:42).

Mordekai probeert via Ester de koning te bereiken. Maar zo snel als Ester er in 2:22 bij was om het leven van de koning te redden, zo aarzelend is zij nu om de koning opnieuw te benaderen voor het leven van haar volksgenoten (4:11), want het is maar de vraag of de koning haar zijn scepter toe zal steken en naar haar wil luisteren. Haar leven loopt daarbij gevaar. Maar Mordekai is vasthoudend en maakt haar duidelijk dat haar leven toch al gevaar loopt en ook nog eens dat van haar hele volk. Daarbij lijkt hij te suggereren dat er ook van Gods kant ("van andere zijde", 4:14) redding kan komen. Maar opnieuw wordt God niet met name genoemd. Alle nadruk valt op wat (door God?) aan de mensen aan mogelijkheden gegeven is. Mordekai raakt hier een gevoelige snaar bij Ester en met de moed der wanhoop - of is het juist vol vertrouwen? - gaat ze op weg: "Kom ik om, dan kom ik om" (4:16).

Klaas Spronk

Liturgische toelichting

De twintigste zondag na Pinksteren

De woorden van Haman (in Ester 3:8) geven het thema aan dat de dienst kan bepalen: Gods Wet in relatie tot onze wetten. Wat dat betreft past de psalm van de zondag, Psalm 119, het loflied op de Wet, heel goed. Men zou ook verband kunnen leggen met de Tenachlezing uit Deut. 11, want daarin komen dezelfde zaken terug als in Ester 3-4 aan de orde zijn: de vermaning om te kiezen voor de Wet van God en de zegen die dat met zich meebrengt als men in het beloofde land woont. Maar drie van zulke lange hoofdstukken uit het Oude Testament is toch iets teveel van het goede. En men late toch vooral niet na om heel de tekst uit Ester te lezen!

Bij de keuze van een lezing uit het Nieuwe Testament kan men aansluiten bij de door Haman aangegeven spanning en kiezen voor Matteüs 22:15-22 over de vraag wie men gehoorzamen moet: God of de keizer. Als het gaat over rust en onrust, kan men ook lezen uit Mt.8:18-22 over de Zoon des mensen die geen plaats heeft om zijn hoofd neer te leggen. Een passend lied hierbij is Gezang 484.

Psalm 22 is een goede weergave van de sombere gevoelens van Mordekai, waarbij we ook kunnen betrekken dat die Psalm een ommekeer bezingt uitmondend in een festijn zoals dat ook in het boek Ester uiteindelijk plaatsvindt. Heel treffend is hier ook Psalm 79. Naast het vorige week al genoemde lied uit Alles wordt niet w IV, lied 9, kan hier nog gewezen worden op Gezang 45. Dat is ontleend aan een toevoeging op het boek Ester in de oude Griekse vertaling. Daar wordt aangevuld wat voor het gevoel van veel lezers zozeer ontbreekt in het boek Ester: de vermelding van en het gebed tot God. Men zou het als een nadere uitleg van Mordekai's woorden in 4:14 kunnen noemen. De ruimte die hij daar laat voor ingrijpen door God wordt hier ingevuld.

In Gezang 293 vinden we iets terug van het door Ester in 4:16 verwoorde gevoel. Huub Oosterhuis schreef een lied bij Ester 3. Het is te vinden in zijn Nieuw bijbels liedboek, blz. 136, Ambo.

Klaas Spronk

De gemeente viert

Viering

Intocht psalm: Psalm 78:1,2 en 5

Kyrië

Wij bidden ons kyriëgebed zingend met de woorden van Gezang 286:1,4, 5

Prefatie naar het Gloria

Jubelt de Heer, hele aarde
breek in gejubel uit,
zing een nieuw lied!
Want hij komt om de aarde te richten.
Hij zal de wereld richten
in gerechtigheid
en de volken in rechtmatigheid.
Groot is zijn barmhartigheid.
Looft de Heer!
(naar Psalm 98)

Met de kinderen in de kerk

Ester is koningin geworden. Een koningin met een geheim, want de koning weet niet dat zij hoort bij het joodse volk, dat heeft Ester verborgen gehouden. Een geheim bewaren, is dat gemakkelijk of moeilijk? Praat hier even over met elkaar.

Met de kinderen in de eigen ruimte

Als het verhaal niet in de kerk wordt verteld (vóór de kinderen weggaan), begint u met het verhaal naar Ester 3 en 4 uit de rubrieken voor de jongere of oudere kinderen. Daarna praten we even na over het verhaal. Ester gaat haar volk helpen. Maar dat is geen gemakkelijke klus. Ze waagt daarbij haar leven. Toch staat ze niet helemaal alleen. Mordekai en alle mensen van haar volk steunen haar in gedachten.

Ook wij kunnen mensen die anderen proberen te helpen en daarbij soms zelf gevaar lopen, steunen. Bijvoorbeeld mensen van 'Artsen zonder grenzen.'

We trekken onze handen om op stevig gekleurd papier en schrijven een wens op de hand voor mensen die anderen de helpende hand reiken. Wij vergeten jullie niet! U kunt ook werken aan 'stokpoppetjes' waarmee het verhaal kan worden uitgespeeld. Zie het tijdschrift met verwerkingen 'Zondags gaan we naar de kerk.'

Eerste lezing

Ester 3 en 4, m.b.v. verschillende goede voorleesstemmen. Of vertel het in verhaalvorm, zie de opzet in de rubrieken voor de jongere en oudere kinderen of gebruik het boekje 'Ester' van K.A.D.Smelik, Kok.

Zingen: Psalm 119:1,14 en 50

Tweede lezing: Matteüs 22:15-22

Zingen: Gezang 45:1,2 en 6

Uitleg

Vervolg op pagina 14

CONTEXT

School

Bezoek van Jetro,
Exodus 18

De verschijning des Heren,,
Exodus 19-20
De verbondssluiting,
Exodus 24

Ere(kinder)dienst/Zondagsschool
Ester bij de koning, Ester 5-6

Lied

De Woorden Gezongen 19
Gezang 261

Meditatie bij Ester 5 en 6

Wie leest dat Ester op de derde dag schoorvoetend haar heldinnenrol gaat spelen, die spitst meteen zijn oren: 'drie' vertelt in de bijbel altijd van leven en dood...

Drie dagen vasten de Joden en pas dan gaat Ester. Als een morgenster kondigt ze het eerste licht aan. Maar ze gaat bepaald niet roekeloos te werk: de film vertraagt zich. Eerst zal er gegeten worden, zoals steeds in dit verhaal. Ester heeft haar maaltijd tot in detail voorbereid. Het is onderdeel van haar tactiek. Voor de maaltijd is er nog een close-up van de opgeblazen Haman, die nog verder zwelt nu de koningin zelf hem heeft uitgenodigd voor een maaltijd. En Mordekai, die speld in de ballon Haman, Mordekai moet hangen.

Weer heeft de koning een slapeloze nacht. Spookt de liefelijke gestalte van Wasti nog door zijn hoofd? Of is hij onrustig geworden door het vreemde gedrag van Ester? Hoe dan ook, de koning kijkt terug, zijn hofkronieken uitgespreid op de koninklijke lakens. "Zeg, heren, heeft die Mordekai nou al een lintje gehad? "Nee, majesteit..."

Wat er dan gebeurt is van een heerlijke ironie. Voordat de ballon van Haman gaat knallen, zwelt hij nog een keer flink op. Haman bedenkt een prachtig eerbetoon voor de man aan wie de koning eer wil bewijzen: hem dus. Hij, de supernarcist, kan aan niemand anders denken. Eindelijk lijkt zijn dagdroom uit te komen: hij, Haman, de koning te rijk!

Even later zien we Mordekai door de stad rijden, hoog te paard en in koningsmantel. En Haman is zijn heraut.

"Gods Woord wil deze wereld omgekeerd, dat lachen zullen zij die wenen..." , dichte Huub Oosterhuis. Haman gaat kopje-onder in zijn eigen troebele viswater.

Folly Hemrica

Thema

Met Hem zijn wij verbonden

We lezen en vertellen deze weken in school en kerk verhalen die wel heel nadrukkelijk verhalen van Israël zijn. We doen dat onder het motto: 'Gods volk onderweg.' Toch willen we niet dat het afstandelijke verhalen blijven, verhalen van toen en daar, verhalen die ons nauwelijks raken in ons bestaan. Juist in de week waarin het thema luidt: 'met Hem zijn wij verbonden', staan we stil bij de betekenis van wat Israël ons heeft aangereikt en van het feit dat wij er sindsdien niet meer van los komen. Het zijn verhalen die ons bekend maken met de Naam van een God die volkomen anders is dan wat wij ons van nature bij goden voorstellen. Het is een God die Zich niet te hoog en verheven acht om zich met het bestaan van kleine mensen in te laten, maar die we tegelijkertijd niet zomaar kunnen verbinden met onze eigen belangen. Betrokkenheid en afstand, deelname en heiligheid, aanwezigheid en verborgenheid het is er telkens beide. De spanning die dat bij ons oproept, klinkt niet alleen in de verhalen door, we ondervinden het dagelijks. Wanneer we tenminste aan de verleiding ontkomen ons eigen beeld van God te maken, hetzij kleinburgerlijk alledaags, of onaantastbaar, hoog verheven, zonder hart voor wat ons beweegt.

In de kerk gaat het verhaal van Ester verder met de hoopvolle vermelding van de derde dag, de dag van grote beslissingen inzake leven en dood. Als dochter van het godsvolk, bekleed met koninklijke waardigheid richt zij een maaltijd aan voor de koning van de volken. Zal hij daarin Gods heilzame aanbod herkennen? Of zal aan de schandpaal die Haman heeft opgericht het vonnis over Mordekai worden voltrokken? Het zal niet alleen van Ester afhangen of het lot wordt afgewend. God blijft verbonden met zijn volk, als eens in Egypte met Jozef. In de nacht als Ahasveros de slaap niet kan vatten worden de kronieken geopend waarin staat dat Mordekai het leven van de koning heeft gered. Haman die zichzelf verhoogde wordt vernederd en zijn slachtoffer gaat hoog te paard. Daarin laat Israëls God zich kennen, die de nederige verhoogt en machtigen in de overleggingen van hun hart verstoort. En de wijzen van Haman en zijn vrouw spreken profetische woorden: "Indien Mordekai, voor wie gij begonnen zijt te vallen, uit het zaad der Joden is, dan zult gij niets tegen hem vermogen, integendeel: gij zult voor hem geheel ten val komen" (6:13).

Cil Wigmans

Toelichting

Ester bij de koning, Ester 5-6

Het verhaal bereikt in deze hoofdstukken een climax en neemt dan een onverwachte wending. Daarbij haalt de verteller de vaart uit het verhaal en voert zo de spanning nog meer op.

Ester weet tot haar opluchting zonder problemen tot bij de koning te komen; zijn genegenheid voor haar (zie 2:17) blijkt niet door de tijd of door de omgang met andere vrouwen te zijn verminderd. Het verschil met de situatie rond koningin Wasti is opmerkelijk: deze eerste koningin wilde niet voor de koning verschijnen ondanks zijn verzoek daartoe. Ester wil het wel, maar aarzelt, omdat zij niet is uitgenodigd. Het is belangrijk om te zien hoe nu langzamerhand het initiatief door Ester wordt overgenomen. Daarbij kiest zij niet voor zichzelf, hoewel de verleidingen ("de helft van het koninkrijk") groot zijn. Zij heeft vanaf nu het belang van haar volk voor ogen.

Toch lijkt het alsof zij opnieuw aarzelt. Tot twee keer toe beperkt zij zich tot een uitnodiging aan de koning en aan Haman voor een feestmaal. Ze wacht op een geschikt moment om haar verzoek te doen. Pas als de koning voor de derde keer zijn royale aanbod doet (7:2; een herhaling van 5:3 en 6) komt ze ermee voor de dag. Maar dan is er intussen wel het één en ander gebeurd.

De emoties laaien bij Haman hoog op. Enerzijds is hij geveleid door de uitnodigingen van koningin Ester, anderzijds wordt hij steeds bozer op Mordekai die maar niet voor hem wil buigen. In feite is hij dus een speelbal van deze twee. Maar hij heeft dat niet door en bralt in hoogmoedswaanzin over zijn eigen macht en rijkdom en hij wordt daarin bevestigd door zijn vrouw en zijn vrienden. En zo gaat hij ook door met zijn voorbereidingen voor de afrekening met Mordekai, zonder te beseffen dat hij aan het lijntje van Ester zit.

Dan komt de ommekeer. De koning kan niet slapen. Dat is een bekend motief. We komen het ook tegen in de verhalen van Jozef en Daniël. Doorgaans is het een teken van ingrijpen "van de andere zijde" (4:14), dat wil zeggen: van God. Maar Hij blijft zijn werk in het verborgene doen. Hij openbaart zich ook niet, zoals in de verhalen van Jozef en Daniël, in een droom. Het gaat allemaal via mensenwerk, in dit geval via de hofanalen die Ahasveros laat voorlezen; blijkbaar om de tijd te verdrijven. Zo wordt hij herinnerd aan de indertijd door Mordekai bewezen diensten (2:19-23) en ontdekt hij dat die ten onrechte niet beloond zijn.

Het vervolg is ronduit komisch: Haman wordt in zijn grootheidswaan te kijk gezet. Men ziet als het ware zijn gezicht voor zich als hij de eer die hij zichzelf toebedacht had aan zijn aartsvijand Mordekai moet bewijzen. De manier waarop Mordekai hier wordt behandeld doet (opnieuw) denken aan de geschiedenis van Jozef: aan de eer die hem ten deel viel in Egypte (zie Genesis 41:42-43).

Het tij is nu gekeerd. Na de dreiging door Haman met volledige uitroeiing is de behandeling van Mordekai symbolisch voor al het goede wat de Joden nu te wachten staat. En het is ook veelbetekenend dat Mordekai de plaats inneemt die Haman voor zichzelf had bedacht. De rollen zullen ook op andere manieren worden omgekeerd. Hamans vrouw en vrienden, die hem kort hiervoor nog steunden in zijn waan, beseffen dat ook en voorspellen nu zijn val (6:13). Het doet denken aan de reactie van de Kanaänieten bij de nadering van de Israëlieten ten tijde van de intocht (Jozua 5:1): men voelt aan dat het onbegonnen werk is om zich daartegen te verzetten. Op dat moment komen de dienaren van de koning hem halen voor het tweede feestmaal waarvoor koningin Ester hem heeft uitgenodigd. De hoorder beseft, dat tussen de uitnodiging en het feest zelf in, het pleit in feite al is beslecht. Is dat toeval of het lot? Het wordt steeds duidelijker dat God op verborgen wijze, zoals indertijd bij Jozef, de dingen ten goede keert.

Klaas Spronk

Liturgische toelichting

De éénnentwintigste zondag na Pinksteren

De door de lezing van Ester 5 en 6 aangereikte thematiek is die van een onverwachte, maar niet te stuiten ommekeer. De dingen worden ten goede gekeerd, God werkt op verborgen wijze door in het werk van mensen als Ester en Mordekai.

Als lezing uit het Nieuwe Testament zou men hier kunnen kiezen voor de gelijkenis van de rijke dwaas (Lucas 12:16-21). Ten onrechte dacht hij, zoals Haman, zijn zaakjes voor elkaar te hebben. En ook daar vindt de beslissende ommekeer 's nachts plaats.

Het is duidelijk waarom de nacht zo'n goed moment is voor God om zich te openbaren. Het is de tijd dat het niet zo druk is en mensen niet zo bezet zijn door alle drukte die ze maken. Het is tevens de tijd dat een mens vatbaar is voor gevoelens van onmacht en afhankelijkheid. Vaak openbaart God zich ook in dromen, als een mens ontvankelijk is. Heel fraai wordt dat bezongen in Gezang 487.

Het verhaal van Ester 5-6 vertelt ons ook dat God "zijn ongekende gang" gaat. Gezang 447, waaraan deze uitdrukking is ontleend, past heel goed bij het verhaal van deze zondag, met name vs.3:

Geliefden Gods, schept nieuwe moed,
de wolken die gij vreest,
zijn zwaar van regen, overvloed
van zegen die geneest.

Dit geeft precies de onverwachte ommekeer in de geschiedenis van de konfrontatie tussen Haman en de Joden aan. Gezang 447 bezingt ook dat God op zijn manier zijn plannen uitvoert (vs.1). Ook in andere liederen komen we dat tegen, zoals in Gezang 304: "De Heer regeert!"

In het boek Ester moeten we tussen de regels door lezen hoe God via mensen werkt. In Psalm 90 en Gezang 344 gaat het meer expliciet over de relatie tussen mensenwerk en Gods handelen.

Geschikte Psalmen zijn Psalm 25 (met name vs.7 over de "verborgen omgang" met God en vs.10 over het "goddelijk bestel") en Psalm 2. Die laatste Psalm (God die lacht over al die aardse machthebbers) onderstreept het feit dat Haman hier zo lachwekkend onderuit gaat.

Klaas Spronk

De gemeente viert

Intochtspalm: Psalm 25:1 en 2

Drempelgebed

Heer, gedenk al wie de vrijheid mist
geknecht door overheersers
gevangen door machthebbers
beheerst door anderen.
U die uw volk leidde uit
de duisternis van farao: erbarm U!

Heer, gedenk al wie in vrees moet leven
vanwege het geweld der mensen
vanwege de nacht van het geweten
vanwege de macht van de schuld
U die uw volk bewaarde in de
ballingschap van Babylon: erbarm U!

Heer, gedenk als wie de dood aandoet
en ondergaat
uw mensheid die zichzelf verwondt
beheerst door de waan van het eigen gelijk
bezitters-bezitters-bezeten
U, die met uw volk het lijden de eeuwen
deelt: erbarm U!
uit: G.F.H. Kelling, *Valt er nog wat te vieren?*,
Narratio

Vervolg Intochtspalm: Psalm 25:7, 10

Kyrië en Gloria

Met de kinderen in de kerk

Straks horen jullie voor de derde keer een stuk van het Ester verhaal. Maar vandaag gaan jullie niet alleen luisteren, maar ook zelf meedoen. Want met luisteren en praten alleen, kom je er niet...

Met de kinderen in eigen ruimte

Wanneer het verhaal niet in de kerk is verteld (vóór dat de kinderen weggaan), begint u met de vertelling naar Ester 5 en 6 uit de rubrieken voor de jongere of oudere kinderen. Als het verhaal uit is, gaan we het uitspelen. Dit kan met de stokpoppetjes, zie het blad 'Zondags gaan we naar de kerk' of met verkleedkleden.

Eerste lezing Ester 5 en 6, m.b.v. verschillende goede voorleesstemmen. Of vertel het in verhaalvorm, zie de opzet in de rubrieken voor de jongere en oudere kinderen. Of gebruik het boekje 'Ester' van K.A.D. Smelik, Kok.

Zingen: Psalm 2:2 en 4

Tweede lezing: Lucas 12:16-21

Zingen: Gezang 447:1-6

Uitleg

De kinderen komen terug

De kinderen komen verkleed of met de stokpoppetjes terug. Voor het volgende lied blijven ze voorin de kerk staan. Daarna gaan ze weer in de kerk zitten.

Vervolg op pagina 20

CONTEXT

School

Herfstvakantie

Ere(kinder)dienst/Zondagsschool
Hamans aanslag door Ester aan de koning meegedeeld, Ester 7-8

Lied

De Woorden Gezongen 20

Gezang 34

Meditatie bij Ester 7 en 8

Nu de val van Haman zich heeft ingezet, doen de wetten van de zwaartekracht zich gelden. In versneld tempo gaat de film verder. Haman gaat met lange tanden naar het diner waar hij zo naar had uitgekeken. Het zal zijn galgemaal worden.

Henk Abma merkt in zijn commentaar op Ester geestig op, dat het dessert ongetwijfeld hang-op is geweest. Eenmaal aan tafel kan het pokerspel beginnen.

Als de wijn de tongen heeft losgemaakt herhaalt de koning zijn vraag: "Ester, wat wil je? Zeg het me, al was het de helft van mijn koninkrijk..."

Ester's antwoord is uitgekookt. "Ik en mijn volk, wij gaan eraan en Haman is daar de schuld van..."

Niet alleen spreekt er uit haar woorden volstrekte solidariteit met haar volk, maar ook het besef dat de koning haar in de eerste plaats zal willen behouden, zijn persoonlijke speeltje.

De koning loopt woedend van tafel: even frisse lucht! En dat stelt Haman in de gelegenheid nog één keer voor onderkruiper te spelen. Hij ziet de bui en zichzelf al hangen. Haman, de geweldenaar, voor wie iedereen siddert, werpt zich nu als een angsthaas aan Esters voeten.

Geweld en doodsangst zijn altijd elkaars keerzijde. De koning komt precies op tijd om Haman te betrappen.

"Wat! Nu ook nog ongewenste intimiteiten met de koningin?" Haman wordt aan zijn eigen paal gespietst, de ballon loopt met een knal leeg. Ester heeft het kwaad bij de naam genoemd: Haman hangt.

Maar daarmee is het kwaad nog niet geweken. Het anti-semitisme heeft wortel geschoten in onveranderlijke structuren. En zoals het in dit verhaal niet ging om de redding van Ester alleen, zo gaat het nu ook niet om de ondergang van Haman alleen. Niet alleen Haman moet bestreden worden, maar met hem allen die de joden naar het leven staan.

Folly Hemrica

Thema

Hij bevrijdt van vreemde machten

In de afgelopen weken hebben we onder het motto, 'Gods volk onderweg', verhalen verteld over exodus en ballingschap, de twee grote motieven waarom de hele schrift draait. Bevrijding uit slavernij en overleven in de verdrukking monden uiteindelijk beide uit in een zoektocht naar het land dat God heeft toegezegd. In de ballingschap klinkt de oproep tot omkeer en groeit de hoop van terugkeer naar Sion, naar het vrede-rijk. Want onder de heerschappij van vreemde machten is er uiteindelijk alleen toekomst als je de stad van vrede voor ogen houdt en blijft geloven dat God een God is die bevrijdt.

De laatste weken van de herfst, tot aan Advent, is in het motto sprake van woestijn, het gebied waar je leeft van de woorden, van de belofte, van het niet zien en toch geloven. In de kerk vervolgen we het verhaal van Ester, het verhaal van de dochter van Sion die onder vreemde heerschappij koninklijke waardigheid verkrijgt, maar desondanks samen met haar volk voortdurend onder doodsdreiging leeft. Want de Amalekiet Haman is groot geworden in het wereldrijk en hij zaait onder het volk Israël als vanouds, als in de tijd van de woestijntocht, dood en verderf.

We horen hoe Ester voor koning en vazal de maaltijd aanricht ten einde daarbij de vijand te ontmaskeren. In de woorden die zij tot de koning spreekt heeft ze het over de doodsdreiging voor haar zelf, voor haar volk, maar ook voor de koning. Ook hij en zijn onderdanen moeten van deze vreemde heerschappij bevrijd worden. Deze ramp zal onder de verliezen des konings zijn weerga niet hebben. Het moet Ahasveros duidelijk worden dat de bedreiging van zijn Joodse onderdanen ook voor hemzelf en zijn volk rampzalig is. Want onder hen is het godsvolk een zegen. In hun bestaan worden de volken immers bekend gemaakt met de God die bevrijdt. En als dan Haman 'wordt verhoogd' op de paal die hij voor zijn slachtoffer heeft opgericht, dan nog is de dreiging niet voorbij. Want met de leider is nog niet de geest van vreemdelingenhaat verdwenen. Het is een wet van Meden en Perzen waarin de vervolging van de Joden is vastgelegd. En het enige recht wat daar nog tegenover gesteld kan worden, is het recht op zelfverdediging. Die vrijheid wordt bij koninklijk besluit vastgelegd en Mordekai wordt in Hamans plaats met waardigheid bekleed.

Zo zijn de verhoudingen omgekeerd en de vloek afgewend. Er is 'vreugde en blijdschap, maaltijd en feestdag en velen uit de volken des lands werden Joden, want de schrik voor de Joden was op hen gevallen' (8:17). Maar echte bevrijding is er pas wanneer er werkelijk omkeer is, terugkeer uit den vreemde, intocht in het land waar de kinderen van Israël thuis zijn. Die bevrijding staat nog uit. Het vrede-rijk is nog een droom, een vergezicht.

Cil Wigmans

Toelichting

Hamans aanslag door Ester aan de koning meegedeeld, Ester 7-8

De rollen worden omgedraaid. De wending ten gunste van de Joden heeft in feite al plaats gevonden. Nu wordt alles nog verder uitgewerkt en wordt zeer uitgebreid aandacht besteed aan de afrekening met Haman en de verheerlijking van Mordekai.

Ester pakt de zaken taktvol aan. Zij weet het juiste moment af te wachten. Haar geduld is al beloond, omdat door de huldiging van Mordekai de tijd nu des te meer rijp is om diens vijand Haman aan te pakken. Als Ester na drie keer dan eindelijk antwoord geeft aan de koning, toont zij tegelijkertijd haar trouw aan haar volk. Zij verbindt haar eigen lot aan dat van alle Joden. Dat is tevens ook de kracht van haar argument. Nu de koning zo duidelijk, tot drie maal toe, zijn genegenheid voor haar heeft uitgesproken, zou hij zichzelf geweld aan doen als hij vast zou houden aan de door hem uitgevaardigde wet tegen de Joden. Maar dat betekent dan wel dat die "wet van Meden en Perzen" dus helemaal niet zo onveranderlijk is. Men spreekt in 8:8 dan wel over "een geschrift dat in de naam van de koning geschreven is en met de zegelring van de koning verzegeld is en dat niet herroepen kan worden", maar dat gold net zo goed voor de wet in het geschrift dat eerder door Haman was verzonden (3:12). En de tweede wet spreekt de eerste regelrecht tegen. Zo wordt hier dus dat beroemde idee over de Perzische wetten op de hak genomen.

Ook Ahasveros komt er niet onverdeeld gunstig van af. Meer dan eens laat hij zich leiden door zijn woede. Bovendien blijkt men hem makkelijk te kunnen beïnvloeden. Zo wordt hij maar heen en weer geslingerd. Verder toont hij weinig mededogen. Ester merkt op dat ze niet verwacht dat de koning getroffen zou zijn door het idee dat een heel volk tot slaven en slavinnen zou worden gemaakt. Alleen het feit dat hij de lieveling onder zijn vrouwen zou kwijtraken zou hem beroeren. Van zijn boze besluit waardoor hij koningin Wasti nooit meer zou zien had hij immers later ook spijt gekregen (2:1)?

De koning neemt nu enige bedenktijd. Hij gaat de paleistuin in. Dat is een spannend moment: zouden politieke overwegingen nu nog de overhand kunnen krijgen over zijn emoties? Zou hij dan misschien toch nog kiezen voor zijn eigen topambtenaar en tegen Joodse vreemdelingen?

Mocht die kans er nog geweest zijn, dan verspeelt Haman die door zich haast letterlijk op Ester te werpen. Dat gebaar van de smekeling wordt door de weer binnen gekomen koning als aanranding geïnterpreteerd. Alles zit Haman nu tegen. De verteller heeft hier ook gedacht aan wat er gebeurde tussen Jozef en de vrouw van Potifar (Gen.39): ook zo'n vreemde scène met nare gevolgen voor de betrokken man. En Haman eindigt dan op de eenzame hoogte die hij voor Mordekai had bedacht.

Mordekai neemt vervolgens de plaats van Haman in. Hij krijgt zijn hoge positie, opnieuw gesymboliseerd met de gave van de koninklijke zegelring (8:2; vgl. 3:10), vergelijkbaar met wat Jozef overkwam in Egypte.

Ester spant zich vervolgens in om de Joden de kans te geven zich te kunnen verdedigen tegen hun vijanden, tenslotte is de eerste wet van Haman nog steeds van kracht. Ook op die manier worden de rollen dan omgedraaid.

Let wel, het gaat in de tweede wet om het recht op zelfverdediging (8:11), waarbij evenmin als Haman dat van plan was (vgl.3:13) vrouwen en kinderen zullen worden ontzien. Dat klinkt erg hard. Het lijkt op de berichten over de eveneens niets en niemand ontziende verovering van het land Kanaän onder leiding van Jozua. Zo heeft ook de reactie van de volken in het Perzische rijk veel weg van die van de Kanaänieten bij de nadering van de Israëlieten: de schrik is op hen gevallen (8:17; vgl. Jozua 5:1).

Men zal dit alles in de eerste plaats moeten zien in het kader van de structuur van het verhaal: het onderstreept dat de rollen zijn omgedraaid. Bovendien mag men wraak (8:13) niet verwarren met bloeddorst. Het betekent in de eerste plaats dat dingen worden rechtgezet en dat het recht wordt gehandhaafd (in het Hebreeuws zijn de woorden 'wreken' en 'rechtzetten' zelfs aan elkaar verwant). Dat is reden tot grote vreugde (8:17) en niet dat die handhaving van dat recht soms gepaard moet gaan met geweld.

Klaas Spronk

Liturgische toelichting

Tweeëntwintigste zondag na Pinksteren

Bij de vormgeving van de kerkdienst is het goed om aan te sluiten bij het motto voor deze weken vóór Advent: 'Door de woestijn'. Bij de verwerking van de lezing van Ester 7-8 kan men dan de nadruk leggen op het feit dat de weg naar recht en gerechtigheid lang is en moeizaam. Daarnaast staat dan het geloof en de verwachting dat God de rollen om zal keren. Om die reden zou men kunnen kiezen voor Matteüs 18:1-6 als lezing uit het Nieuwe Testament. Dat gaat over de vraag wie het grootst is in het Koninkrijk der hemelen. Juist wie zichzelf een ereplaats toedichten, zoals Haman, moeten op hun tellen passen. De kleine zal groot zijn. Het bekende lied daarbij, Gezang 482, past ook heel goed bij het verhaal van Ester en Mordekai.

De in het rooster genoemde Psalm van de zondag, Psalm 119, laat zich goed verbinden met de lezing van Ester 7-8. Want in vers 50 van de berijming staat het gebed: "Wend van mij druk en onrecht, keer mijn lot." Het verhaal van deze zondag laat zich lezen als een verhoring van zo'n bede.

Hetzelfde thema van de bevrijding uit verdrukking vinden we in Psalm 90:7 en Psalm 103:2. Ook Gezang 415 past in dit kader; met name vs.3. Tenslotte kan hier nog het eerder genoemde kinderlied uit Alles wordt nieuw IV, lied 9 worden genoemd, omdat het ingaat op wat in Ester 7 is beschreven.

In de gebeden verdient het lot aandacht van mensen, die vastzitten in onderdrukkende en benauwende rolpatronen en die weinig zicht hebben op een doorbraak zoals in het verhaal van Ester en Mordekai.

Klaas Spronk

De gemeente viert

Drempelgebed

Op de lange weg, o God,
naar het land van uw belofte
gaan wij door donkere dalen
en sterven wij duizend doden.
Hoe zouden wij in staat zijn
ons zelf staande te houden,
hoe zouden wij bij machte zijn
elkaar te behoeden?
Wees Gij, o God, voor ons
een bodem onder onze voeten,
een dak boven ons hoofd,
een steun in onze rug, een gids voor ons uit,
zodat wij niet verwijderd raken
van U en van elkaar
en volhardend voortgaan
het daglicht tegemoet.
*uit: W.R. van der Zee, In het huis van de
Levende, Boekencentrum*

Intochtpsalm: Psalm 90:1,7 en 8

Kyrië

Onze ogen zijn gevestigd op U, o God,
want Gij zijt onze bevrijder.
Onze ogen zijn gevestigd op U, houd uw
ogen gericht op uw wereld, uw mensen, en
zie aan de diepe ellende
waar men U op aankijkt.
Onze ogen zijn gevestigd op U,
zie neer met uw ontfermende blik op alle
mensen die niet om aan te zien zijn, op alle
mensen naar wie niemand omziet.
Onze ogen zijn gevestigd op U,
blijf ons aankijken als we verdiept zijn in
onzelf, houd ons in het oog
als we onze eigen wegen gaan.
Onze ogen zijn gevestigd op U,
vestig uw ogen op ons.
*uit: W.R. van der Zee, In het huis van de
Levende, Boekencentrum*

Met de kinderen in de kerk

Neem een 'omkeer-masker' mee ('Jantje
huilt, Jantje lacht'). Houdt eerst de ene kant
voor en daarna de andere kant. Vandaag
worden in het verhaal over Ester en Morde-
kai de rollen omgedraaid...
In het blad met verwerkingen 'Zondags
gaan we naar de kerk' vindt u zo'n masker.
Zie ook de rubriek 'Jongere kinderen'.
Wanneer de kinderen de afgelopen weken
stokpoppetjes hebben gemaakt van de
hoofpersonen kunnen die nu voorin de kerk
bekeken worden. Wie ontbreekt er nog?
Ahasveros. Die maken we vandaag. Vol-
gende week kunnen we het verhaal dan in
zijn geheel uitspelen (zie ook de rubriek
'Oudere kinderen').

Met de kinderen in de eigen ruimte

Wanneer het verhaal niet in de kerk is ver-
teld, begint u met het verhaal naar Ester 7
en 8. Gebruik hiervoor de rubrieken voor de
jongere of oudere kinderen. Daarna kun-
nen de kinderen omkeer-maskers maken,
zie de suggesties in de rubriek voor de
jongere kinderen of het verhaal uitspelen,
zie de suggesties in de rubriek voor de
oudere kinderen.